

ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่า จังหวัดหนองคาย

The Characteristic of Shop Houses in Old Town, Nongkhai Province

โดย

นพดล ตั้งสกุล สรนาถ สินุไรพันธ์ และ กุลศรี ตั้งสกุล

Nopadon Thungsakul Soranart Sinuraibhan and Kunlasri Thungsakul

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัย *นิเวศวัฒนธรรมชุมชนริมน้ำโขง* จังหวัดหนองคาย
สนับสนุนโดย มหาวิทยาลัยขอนแก่น งบประมาณวิจัย ประจำปี 2551

สิงหาคม 2552

ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่า จังหวัดหนองคาย

นพดล ตั้งสกุล สรนาถ สินอุไรพันธ์ และ กุลศรี ตั้งสกุล

โครงการวิจัย ลักษณะเฉพาะของอาคารพาณิชย์ ย่านเมืองเก่า จังหวัดหนองคาย
ชุดโครงการ นิเวศวัฒนธรรมชุมชนริมน้ำโขง จังหวัดหนองคาย
ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น
ประจำปีงบประมาณ 2551

โดย นพดล ตั้งสกุล สรนาถ สินธุโรพันธ์ และ กุลศรี ตั้งสกุล
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปีที่พิมพ์ สิงหาคม 2552

จำนวนที่พิมพ์ 10 เล่ม

จำนวนหน้า 100 หน้า

สถานที่พิมพ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภาพปก อาคารพาณิชย์กรรมเก่า บริเวณถนนมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

บทคัดย่อ

อาคารพาณิชย์ เป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมการใช้งานสำหรับการอยู่อาศัยและการค้า ในหลายพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมเก่าเป็นพื้นที่สำคัญที่อยู่ในเขตศูนย์กลางของเมืองหลายแห่ง และด้วยทำเลที่ตั้งของอาคารประเภทนี้ จึงทำให้เป็นที่ต้องการของคนในเขตเมืองเพื่อใช้ในการรองรับกิจกรรมด้านการค้าและการบริการ ย่านเมืองเก่า จังหวัดหนองคาย เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจที่มีพัฒนาการต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่นอกจากจะสะท้อนถึงความเป็นย่านการค้าเก่าที่บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพัฒนาการในพื้นที่เมืองแล้ว อาคารเหล่านี้ยังมีคุณค่าในแง่ความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ที่เคยมีความสำคัญเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและสถาปัตยกรรมสำหรับคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี งานวิจัยนี้ได้รับรวบรวมและวิเคราะห์รูปแบบอาคารพาณิชย์พื้นที่ย่านถนนมีชัย ภายเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการจากลักษณะทางกายภาพของอาคารที่อาจสะท้อนถึงอัตลักษณ์เฉพาะที่เกิดจากฝีมือช่างในพื้นที่ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบและวางผังการใช้พื้นที่ภายในอาคารเหล่านี้ด้วย

การศึกษาลักษณะเฉพาะอาคารพาณิชย์ เป็นการศึกษาจากข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิและจากการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม โดยการรังวัด ถ่ายภาพ การสังเกตพฤติกรรมการใช้พื้นที่และการสัมภาษณ์เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารแต่ละหลังเพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงการใช้งานอาคาร โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกอาคารจากการประเมินคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเบื้องต้น จากความสมบูรณ์และสภาพของอาคารที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างในการสืบค้นถึงพัฒนาการและความสัมพันธ์จากรูปแบบทางกายภาพที่อาจเชื่อมโยงกับแบบแผนที่อาจเกิดจากความคล้ายคลึงและแตกต่างกันของอาคารพาณิชย์

ผลจากการสำรวจพื้นที่ย่านเมืองเก่า สามารถจำแนกรูปแบบอาคารพาณิชย์เป็น 3 รูปแบบ ซึ่งได้แก่แบบพื้นถิ่น แบบโคโลเนียลฝรั่งเศส และแบบผสมผสาน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากเทคนิควิธีในการก่อสร้างคุณสมบัติของวัสดุที่เลือกใช้ และการประดับตกแต่ง รวมถึงการใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการนำแบบแผนอาคารพาณิชย์ที่มาจากประเทศแม่ และหากแบ่งลักษณะอาคารพาณิชย์ตามเทคนิคการก่อสร้างและการเลือกใช้วัสดุ จะสามารถแบ่งแยกได้เป็น 3 แบบอย่างชัดเจนคือ แบบโครงสร้างไม้แบบโครงสร้างครึ่งไม้ครึ่งปูน และแบบโครงสร้างก่ออิฐถือปูน อาคารตึกดินหรือโครงสร้างก่ออิฐถือปูนชั้นเดียวจึงนิยมก่อสร้างโดยช่างชาวจีน ขณะที่อาคารแบบโครงสร้างก่ออิฐถือปูนที่มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแสดงการผสมผสานกับรูปแบบตะวันตก เช่น การมีทางเดินเชื่อมกันด้านหน้าอาคารเป็นแนวยาว มักจะเป็นรูปแบบที่นำมาก่อสร้างโดยช่างชาวเวียดนามและชาวจีน สำหรับการออกแบบและวางผังพื้นที่นั้น พบว่ามีลักษณะการจัดและใช้ประโยชน์พื้นที่ที่คล้ายคลึงกันเป็นอันมากจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะในการวางผังถึงแม้ว่าอาคารจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือ ด้านหน้าของอาคารเน้นกิจกรรมการค้าขาย ช่วงถัดเข้าไปจะเป็นส่วน รับแขกและพักผ่อนที่ติดกับลานเปิดโล่งภายใน ด้านในสุดเป็นส่วนพื้นที่บริการ เช่น ครีว ชักล้าง ห้องส้วมและพื้นที่เก็บสินค้า ส่วนชั้นบนเป็นส่วนที่พักอาศัยและพื้นที่เก็บสินค้า

จากความคล้ายคลึงกันทั้งรูปแบบที่เป็นกายภาพของอาคารและการจัดเรียงตัวของที่ว่างภายในอาคารจนกลายเป็นแบบแผนที่มีลักษณะเฉพาะที่พบเห็นได้ในย่านเมืองเก่าหนองคายนั้น การให้ความสำคัญต่อย่านการค้าเก่าที่มีคุณค่าจึงเป็นประเด็นที่ควรมีการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาย่านเมืองเก่าหนองคายโดย

การนำหลักการฟื้นฟูเมือง จัดให้มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่และกิจกรรมการใช้
งานในปัจจุบัน นอกจากนี้ ผลการศึกษาได้เสนอแนวทางในการออกแบบอาคารพาณิชย์ร่วมสมัยในพื้นที่ ให้มี
รูปแบบเหมาะสมและสอดคล้องกับภาพรวมของสภาพแวดล้อมและกิจกรรมการใช้สอย รวมทั้ง มีความ
กลมกลืนกับลักษณะอาคารเดิมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ด้วย

คำสำคัญ

อาคารพาณิชย์, ย่านเมืองเก่า, เมืองหนองคาย

ABSTRACT

Shop houses are usually built for commercial purposes, as well as a place for living. As shall be seen, there are many shop houses built and located in the old town district of many provinces in Thailand. These buildings are mostly placed within the prime commercial areas where serve as a place for trading activities and local businesses.

Old town district, Nongkhai province is considered one of the major commercial area which represents the development of economic condition of North-eastern region. Such area not only shows the historical evolution of Nongkhai economic, but also stands for a place where the local architecture, particularly shop houses, is formed and developed. Shop houses thus performs as significant evident which convey such architectural value and shows how local architecture is developed and preserved by the locals.

This research therefore examines the characteristic of shop houses which are located at old town district, nongkhai province. It attempts to understand the development of such buildings and to explore characteristic which can be linked to the identity of the local craftsmanship. Moreover, the study seeks for possible factors that affect the design principles and spatial formations in building these shop houses. However, the study finally shows that Nongkhai shop houses can be categorised into 3 types: (1) Local-design type (2) Western- design type (3) Mixture of western and local-design type. These are according to techniques of construction, building materials, and design of ornamentation that somehow influenced by western culture. Interestingly, even though their physical appearances are different but the spatial formation and the arrangement of interior spaces seem to be similar.

Therefore, the study is hoped to raised a question of how to preserve such buildings, as well as how to educate people to realize and appreciate the qualities of such remaining heritage. However, the design guideline is proposed in order to integrate this heritage into such continuously changing contexts, including physical, economic, and functional changes, as well as socio-cultural, political and technological ones. This exceedingly important issue has thus far been given scant attention, and, as is argued herein, must be brought to the fore of any discussion of current issues in architectural preservation and town and urban planning policy.

Keywords:

Shop house, Old town district, Nongkhai